ROK IX

WIADOMOŚCI PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

Nº 5

ORGAN ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

WARSZAWA, DNIA 1 MARCA 1934 ROKU

PRZEMYSŁ AZOTOWY W R. 1933

Jeszcze kilka lat temu jednym z naczelnych postulatów polskiej chemicznej racji stanu była konieczność uzupełnienia łańcucha przemian chemicznych, przemysłowo prowadzonych w naszym kraju, przez budowę instalacyj do syntezy związków azotowych. Postulat ten został przed paru laty zrealizowany. Witaliśmy wówczas z żywą radością powstanie fabryki w Mościcach, która wypełniła dotkliwą lukę w całokształcie polskiego przemysłu chemicznego.

W ubiegłym roku 1933 Polska nie odczuwała już głodu azotowego, import zaś związków azotowych był bliski zera. Wprawdzie w zakresie konsumcji nawozów azotowych na rynku wewnętrznym nastąpiło dalsze ograniczenie, wyrażające się spadkiem spożycia o ok. 20% do wysokości ok. 15.000 tonn związanego azotu, jednak w tym właśnie roku miał miejsce szereg faktów, doniosłych dla przyszłości produkcji azotowej w Polsce. Dlatego też r. 1933 może być oceniony, jako niezmiernie ważny okres w rozwoju polskiego przemysłu azotowego.

Pod koniec lipca r. 1933 nastąpiła organizacyjna fuzja obu największych fabryk azotowych — Chorzowa i Mościc, które tworzą obecnie jedno przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych. Wyczerpanie magazynów zezwoliło na ponowne uruchomienie (w drugiej połowie roku ubiegłego) pierwszego pieca karbidowego w Chorzowie i, w związku z tem — na uruchomienie oddziału azotniakowego. Umowy eksportowe w zakresie nawozów azotowych, opierając się o międzynarodowe organizacje, zostały odnowione — co zezwala na wcale poważny eksport siarczanu amonu, saletry wapniowej i azotniaku. Sytuacja na rynkach międzynarodowych uległa w tym okresie pewnej poprawie, przynajmniej w zakresie ilościowym; w sporadycznych wypadkach można też było zauważyć pomyślniejszą konjunkturę cen.

Bardzo korzystna zmiana ujawniła się pod koniec roku 1933 w zakresie takich związków azotowych, używanych nie do celów nawozowych lecz technicznych, jak węglan amonu, chlorek amonu (salmjak), kwas azotowy, niektóre azotany i t. d. Prawie wszystkie działy fabryk państwowych pracowały w tym zakresie z pełnem obciążeniem aparatury i dość rentownie, umożliwiając w ten sposób dalszą obniżkę cen nawozów azotowych — celem bliższego przystosowania się do sytuacji na wewnętrznym rynku rolniczym.

Fabryka chorzowska — niezależnie od produkcji związków azotowych — przystąpiła w ubiegłym roku do produkcji supertomasyny, otrzymywanej w wielkich piecach elektrycznych przez stapianie wysokowartościowych fosforytów z topnikami alkalicznemi. Rynek wewnętrzny wykazał dość znaczne zainteresowanie tym nowym produktem nawozowym.

Ogółem, na ziemiach polskich w roku ubiegłym pracowały trzy fabryki syntetycznych związków azotowych: w Mościcach, w Chorzowie i w Knurowie. Ponadto, na drodze destylacji węgla kamiennego w gazowniach i koksowniach otrzymano również pewne ilości siarczanu amonowego. Producenci związków azotowych przy pomocy tej ostatniej metody wielokrotnie w ciągu roku ubiegłego stwierdzali gorszą konjunkturę zarówno na rynku wewnętrznym, jak na rynkach eksportowych.

Łączna produkcja związków azotowych w r. 1933 wyniosła 28.400 tonn związanego azotu, co w porównaniu z 24.400 tonn związanego azotu w r. 1932 wykazuje wzrost produkcji o ok. 15%.

Z BIEŻĄCEJ DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

W okresie od dn. 15 lutego do 1 marca r. b. Związek Przemysłu Chemicznego zajmował się w szczególności następującemi zagadnieniami:

W sprawach traktatowych:

zajmował się szczegółowo dalszem zbieraniem materjałów w związku z rokowaniami polsko-angielskiemi, zwłaszcza pod kątem widzenia zastąpienia towarami angielskiemi importu artykułów chemicznych z innych krajów,

zebrał dane co do możliwości eksportu polskiego na rynek łotewski i hiszpański, w związku z rokowaniami o zawarcie traktatu handlowego z temi krajami.

W sprawach celnych:

wziął udział w naradzie i sformułował umotywowane stanowisko co do taryfikacji i skażania importowanych do Polski łojów zwierzęcych i tłuszczów utwardzonych,

w związku z tą naradą opracował szczegółowe materjały, dotyczące właściwości i zastosowań łoju kostnego, składając właściwy memorjał w Ministerstwie Skarbu.

W sprawach akcyzowych:

wystąpił do Ministerstwa Skarbu z memorjałem, wskazującym konieczność dalszego kredytowania spirytusu na cele przerobu w fabrykach chemicznych — w związku z przejawiającemi się tendencjami ograniczania obrotów kredytowych i przejścia na obroty gotówkowe przy zakupie spirytusu do celów dalszego przerobu w fabrykach chemicznych,

wystąpił do Ministerstwa Skarbu z memorjałem, wskazującym konieczność dalszego stosowania 80%-wej zniżki akcyzowej przy pobieraniu podatku od olejów mineralnych, zwłaszcza w odniesieniu do benzyny — używanych w przemyśle chemicznym.

Z PRZEMYSŁU OLEJARSKIEGO

W ciągu ostatnich 2-ch lat przemysł olejarski zakończył ostatni etap swego rozwoju w Polsce przez budowę kilku placówek przemysłowych, przetwarzających egzotyczne nasiona oleiste. Dzięki temu import nietylko wszelkiego rodzaju olejów roślinnych, lecz również makuchów — stał się najzupełniej zbędny. Toteż z niepokojem przyglądaliśmy się zabiegom rolnictwa, które występowało o zezwolenia na przywóz makuchów, czyniąc równocześnie trudności przy imporcie do Polski surowca oleistego. Nawet przywożony doniedawna makuch soyowy, do którego przywykły liczne rzesze rolników, jest już wytwarzany w kraju — w związku z podjęciem przeróbki nasion soyowych.

Pragnąc zatrzymać ten niepożądany z punktu widzenia bilansu handlowego, gospodarczo zaś i technicznie nieusprawiedliwiony import — Związek Przemysłu Chemicznego wielokrotnie formułował wnioski, zmierzając ku zaniechaniu, a przynajmniej znacznemu zmniejszeniu przywozu makuchów. Wnioski te jednak nie znajdywały należytego oddźwięku w organizacjach rolniczych, które pragnęły zachować sobie wolną rękę przy przywozie makuchów.

Dn. 21 lutego r. b. odbyła się wspólna konferencja przemysłu i rolnictwa, na której udało się doprowadzić do uzgodnienia stanowisk. Rolnicy potwierdzili naszą tezę o zbędności w obecnych warunkach importu makuchów. Złożyli też oświadczenie, że o zezwolenia na przywóz makuchów występować będą tylko wówczas, jeżeli krajowe olejarstwo nie zdoła pokryć wewnętrznego zapotrzebowania na makuchy. Oczywiście, wchodzi tu również w grę element ceny makuchów i konkurencyjności produktu polskiego w stosunku do zagranicznego. Jednak i tę sprawę udało się załatwić ku obopólnemu zadowoleniu.

Na marginesie obrad zauważyć trzeba, że w bieżącym roku gospodarczym zdołano uzgodnić z rolnictwem wszystkie sprawy tłuszczowe. Wieloletnia współpraca, wzajemne ustępstwa i rozumienie stanowiska kontrahenta dały więc również w tym wypadku najzupełniej pozytywne rezultaty.

W SPRAWIE STOSOWANIA ULG CELNYCH

Rozporządzenia o ulgach celnych, ogłaszane co pewien czas w Dzienniku Ustaw, obejmują ulgi na długi szereg artykułów o charakterze surowców lub półfabrykatów, niezbędnych do produkcji przemysłowej. Ulgi celne udzielane są zazwyczaj za zezwoleniem Min. Skarbu, które w porozumieniu z Min. Przemysłu i Handlu rozważa odpowiednie podania, wniesione przez zainteresowanych. Cel podobnych ulg celnych jest zupełnie jasny: chodzi o dostarczenie przemysłowi niewytwarzanych w kraju niezbędnych środków produkcji po cenach, możliwie zbliżonych do cen rynku światowego.

Teoretycznie, sprawa jest jasna, procedura zaś uzyskiwania ulgi celnej prosta. Praktycznie jednak, od chwili złożenia podania o ulgę celną do chwili otrzymania jej w formie piśmiennego dokumentu, upływa conajmniej 4 tygodnie. Okres ten jest jeszcze dłuższy, jeżeli zachodzi potrzeba udzielenia szczegółowszych wyjaśnień, złożenia dodatkowych załączników lub t. p. Tymczasem przemysł nie może czekać i naskutek tego przy sprowadzaniu niezbędnych materjałów do produkcji — na które złożone zostało podanie o ulgę celną — opłaca się pełną stawkę celną, formułując jednocześnie zastrzeżenie co do zwrotu różnicy cła między pełną i ulgową stawką.

Tutaj właśnie zaczynają się niesłychanie skomplikowane i długotrwałe formalności. Mianowicie, Ministerstwo Skarbu — po rozważeniu wszystkich dostarczonych dokumentów — zarządza zwrot różnicy cła, kierując odpowiednią dyspozycję do Dyrekcji Ceł. Wypłata jednak

różnicy stawek przez Urząd Celny nie następuje bynajmniej w szybkiem tempie. Znane nam są konkretne wypadki, gdy minęło pół roku od powzięcia odpowiedniej decyzji przez Ministerstwo Skarbu, a wciąż brak zawiadomienia Urzędu Celnego do firmy o zwrocie nadpłaconego cła. Nie ulega żadnej wątpliwości, że podobnie przewlekła procedura wpływa hamująco na normalną pracę przemysłu. Toteż postulatem wytwórczości chemicznej jest przyśpieszenie wszystkich formalności, związanych ze zwrotem nadpłaconego cła przy imporcie towarów, korzystających z ulg celnych. Czy nie byłoby np. możliwe zaliczanie odpowiedniej sumy na rachunek należności celnych przy następnych transportach towaru? Sądzimy, że w interesie normalnego rozwoju produkcji w naszym kraju, postulat taki byłby zupełnie realny i nie budzący wątpliwości z punktu widzenia fiskalnego.

WŚRÓD KSIĄŻEK

Przed paru dniami opuściła prasę drukarską książka niezwykła. Są to „Wspomnienia" pióra zmarłego w r. 1928 Dr. Jana Zawidzkiego, jednego z najkulturalniejszych i najbardziej wszechstronnych polskich umysłów chemicznych w ostatnich latach. Jan Zawidzki, Profesor Politechniki Warszawskiej, Rektor tejże Politechniki w gorących latach 1918 — 1920, wieloletni Dyrektor Departamentu szkół wyższych i Minister Oświaty — pozostawił bogaty materjał rękopiśmienny, dotyczący całego jego bogatego życia. Materjał ten, zwłaszcza jeśli chodzi o najciekawsze bodaj, ostatnie lata, nie został jednak opracowany i nosi raczej charakter luźnych notatek, z których Prof. Zawidzki zamierzał opracować najszczegółowszy pamiętnik.

W formie gotowej do druku pozostawił Prof. Zawidzki część pierwszą swoich wspomnień, obejmującą dzieciństwo, czasy szkolne, studja w Rydze i w Lipsku, wreszcie czasy asystentury ryskiej. Ogłoszona przez syna Zmarłego część pamiętników[1]) doprowadzona jest do r. 1905. Wspomnienia te są istotnie niezwykłem zjawiskiem jako dokument ludzki, znamienny dla psychiki Prof. Zawidzkiego. Charakterystyki wszystkich omawianych we wspomnieniach osób, nie wyłączając najbliższej rodziny i osoby autora, są niesłychanie szczere, bezpośrednie, nie tające nawet żadnych wad, niekiedy złośliwe, lecz zawsze bardzo sumienne i uczciwe. Spośród wybitniejszych chemików dokładnie bardzo scharakteryzowany jest Wilhelm Ostwald, z którym Zawidzki pracował przez parę lat w Lipsku, oraz Prof. Walden z Rygi. Ponadto, Zawidzki podaje szkicowe sylwetki van't Hoffa i Svante Arrheniusa, z którymi stykał się przygodnie.

„Wspomnienia" Zawidzkiego zasługują nietylko na dokładne przeczytanie, lecz na posiadanie w bibljotece przez każdego chemika.

[1]) Jan Zawidzki. Wspomnienia (wydanie pośmiertne) ze słowem wstępnem Prof. K. Smoleńskiego. Nakładem J. G. Zawidzkiego. Warszawa, 1934 (4 nl + XVIII + 194 + 4 nl), liczne rysunki w tekście. Skład główny: Polskie Towarzystwo Chemiczne, Warszawa, Polna 3.

KRONIKA

Dn. 23 lutego r. b. odbyło się posiedzenie Zarządu Związku Przemysłu Chemicznego, na którem Zarząd zapoznał się z obecnym stanem rokowań o zawarcie traktatów handlowych z rozmaitemi krajami, w szczególności zajmował się zapowiedzianą na początek marca r. b. wizytą przemysłowców angielskich, którzy przybywają do Polski celem przeprowadzenia dalszego ciągu zaczętych przed paru tygodniami rozmów na temat przygotowania materjałów do rokowań o zawarcie traktatu handlowego polsko-angielskiego.

Państwowa Szkoła Chemiczno-Przemysłowa w Warszawie donosi nam, że w końcu bieżącego roku szkolnego zaleci ok. 40 uczniom kursów III i IV wydziału chemicznego odbycie 6-ciotygodniowej praktyki wakacyjnej w fabrykach chemicznych. Praktyki te będą miały specjalny charakter, nie obciążając zupełnie przedsiębiorstw, gdyż uczniowie szkoły przemysłowej odbywają praktyki na innym poziomie i w innym charakterze, niż studenci Politechniki. Prosimy przeto zrzeszone przedsiębiorstwa chemiczne o nadsyłanie deklaracyj, ilu uczniów i w jakim czasie mogliby u siebie zatrudnić.

Polski Komitet Chemiczny jest naczelną reprezentacją naszych naukowych organizacyj chemicznych, zwłaszcza wobec zagranicy. Komitet składa się z 8-iu osób, z których połowę deleguje Akademja Umiejętności w Krakowie, a drugą połowę — Polskie Towarzystwo Chemiczne.

Delegatami Akademji są: Prof. Centnerszwer, Prof. Dziewoński, Prof. Marchlewski, Prof. Świętosławski. Delegatami Polskiego Towarzystwa Chemicznego (wybranemi w dn. 15 lutego 1934) są: Prof. Przyłęcki, Prof. Szperl, Dyr. Wiślicki, Prof. Zawadzki.

Śląskie Towarzystwo Wystaw i Propagandy Gospodarczej w Katowicach donosi, że najbliższe, piąte skolei Targi Katowickie odbędą się od dn. 19 maja do 3 czerwca r. b. Jeden z 15-tu działów Targów poświęcony jest przemysłowi chemicznemu, zwłaszcza lakierom, barwnikom, farbom, preparatom farmaceutycznym i kosmetycznym.

Zgłoszenia na Targi przyjmuje Śląskie Towarzystwo Wystaw, Katowice, Stawowa 14.

ECHA

* Dn. 30 stycznia r. b. zmarł jeden z najznakomitszych współczesnych chemików, laureat Nobla, Dr. Fryderyk Haber, przeżywszy lat 66.

Urodzony we Wrocławiu, habilitował się w 30 roku życia w Karlsruhe. Pierwsze jego prace dotyczyły zagadnień elektrolitycznych, w których kontynuował badania Faradaya; zajmował się później otrzymywaniem czystego glinu na drodze chemicznej, wreszcie wspólnie z Boschem wypracował powszechnie znaną metodę syntezy amonjaku, stosowaną w Niemczech podczas wojny. Metoda ta pozwoliła Niemcom znieść 4-letnią blokadę, zaopatrując przemysł wojenny i rolnictwo w związki azotowe. Haber też był jednym z twórców chemicznej wojny gazowej, zastosowanej poraz pierwszy przez Niemców.

Mimo olbrzymie dla Niemiec zasługi, Haber zmarł na emigracji, w Bazylei.

NOTOWANIA CEN WAŻNIEJSZYCH WYTWORÓW PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

Aceton	440 zł.
Alkohol metylowy techniczny 90%	160 „
„ „ czysty 99%	300 „
* Amonjak skroplony za 1 kg NH_3	1,53 „
* Azotniak mielony za 1 kg % N_2	1,52 „
* „ granulowany za 1 kg % N_2	1,69 „
Azotan amonu	100 „
Azotyn sodowy	120 „
Benzol handlowy 90%	92 „
„ czysty	104 „
Bisulfat (kw. siarczan sodu)	13,50 „
* Boraks	90—100 „
Chlor ciekły	115 „
Chlorek cynku 50° Bé	30 „
*Chlorek wapna bielący	30,6 „
Chlorek wapnia ($CaCl_2$)	20—22 „
Chlorobenzol	165 „
Chloroform czysty	800 „
„ „pro narcosi"	1.800 „
Eter siarkowy	450 „
Fenol czysty	265 „
Formalina 40%	260 „
* Gliceryna farmaceutyczna 30° Bé	220 „
* „ techniczna 85/88%	160 „
Karbolineum	29,75 „
Klej kostny	230 „
Klej skórny biały	280 „
Krezol czysty	128 „
Kwas azotowy tech. 36°Bé za 100% HNO_3	95 „
Kwas mrówkowy 80%	235 „
Kwas siarkowy 60° Bé	6,00 „
„ solny 19°/21° Bé	12,25 „
„ octowy techn. 30%	100 „
Mączka kostna odklejona 30% P_2O_5	15 zł.
„ rogowa 13/14%N	40 „
Naftalin surowy prasowany	28,00 „
„ czysty w łuskach	52,50 „
Octan sodu	120 „
„ ołowiu	205 „
Oleina	175 „
Oleum 20%	19,24 „
Olej lniany	150 „
* Potaż kalcynowany 90/95%	120 „
* Potaż żrący topiony 88/92%	140 „
Pirydyna czysta dla celów analitycznych za 1 kg	8,00 „
Smoła preparowana	16,50 „
Saletra amonowa	100 „
Saletra potasowa	130 „
* Saletra sodowa przem. zwyczajna	55 „
* Saletra sodowa rafinowana	75 „
*Salmjak raf.	120 „
Siarczan amonu	28,45 „
* Siarczan miedzi	65—75 „
* Siarczek sodu 60/62%	64 „
Soda amonjakalna	25 „
* „ kaustyczna	54 „
Sól glauberska krystaliczna	7,00 „
Stearyna	155 „
Superfosfat 16% par. Warszawa luzem	10,72 „
Toluol czysty	115 „
Woda amonjakalna chem. czysta zaw. ± 25% NH_3	60 „
Żelatyna techn.	400 „

Ceny powyższe są cenami hurtowemi i rozumieją się za 100 kg loco fabryka bez opakowania; ceny za produkty oznaczone gwiazdką rozumieją się wraz z opakowaniem.

PRODUKTY WYTWÓRCZOŚCI KRAJOWEJ

Barwniki i półprodukty organiczne:
„PRZEMYSŁ CHEMICZNY, BORUTA Sp. Akc.", Zgierz, tel. Łódź 121-01; Warszawa, Piusa XI. 3. m. 8, tel. 8-38-78.
„WOLA KRZYSZTOPORSKA" Fabr. Chem. Piotrków Tryb., tel. Piotrków Tryb. 165.
ZAKŁADY CHEMICZNE W WINNICY, S. A. Henryków pod Warszawą. Tel. II podm Jabłonna 5. Biuro sprzedaży: Inż. Oskar Gross. Łódź, Piotrkowska 80, tel. 186-12.

Chlorek wapna bielący.
Akc. Tow. „ELEKTRYCZNOŚĆ", Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.

Chlorek wapnia ($CaCl_2$):
„ZAKŁADY SOLVAY W POLSCE". Warszawa, Czackiego 14, tel. 5.91-24.

Farmaceutyczne przetwory:
Sp. Akc. „LUDWIK SPIESS i SYN", Warszawa, Daniłowiczowska 16, tel. Centrala-Spiess.
„FR. KARPIŃSKI SPÓŁKA AKCYJNA", Warszawa, Wolność 9, tel. 11-06-00.

Gliceryna farmaceutyczna i techniczna:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 584-30.

Przem. Tłuszcz. „SCHICHT-LEVER" Sp. Akc., Warszawa, Nowy Zjazd 1, telefony 605-77, 605-99.

Gumowe artykuły techniczne:
Sp. Akc. „WOLBROM", Warszawa, Wierzbowa 9, tel. 206-80.
Zakł. Kauczukowe „PIASTÓW" Sp. Akc., Warszawa, Złota 35, tel. 533-49.

Jedwab sztuczny:
Sp. Akc. „TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU", Warszawa, Wilcza 9a, tel. 875-39.
FABRYKA PRZĘDZY I TKANIN SZTUCZNYCH „CHODAKÓW", Sp. Akc., poczta Sochaczew. Tel. Sochaczew 81.

Karbid:
Akc. Tow. „ELEKTRYCZNOŚĆ", Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.
Zakłady „ELEKTRO", Łaziska Górne, G. Śląsk.

Klej kostny i skórny:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 584-30.

Kwaśny węglan sodowy (bicarbonat):
„ZAKŁADY SOLVAY W POLSCE", Warszawa, Czackiego 14, tel. 591-24.

Oleina zwierzęca:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa. Mazowiecka 7, 5.84-30

Słomka i włosie wiskozowe:
Sp. Akc. TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU", Warszawa, Wilcza 9a, tel. 875-39.

Smoła pierwszorzędowa:
Zakłady „ELEKTRO", Łaziska Górne, G. Śląsk.

Soda amonjakalna, krystaliczna i kaustyczna:
„ZAKŁADY SOLVAY W POLSCE", Warszawa, Czackiego 14, tel. 591-24.

Soda kaustyczna.
Akc. Tow. „ELEKTRYCZNOŚĆ", Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.

Sól glauberska krystaliczna:
„TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU", Warszawa, Wilcza 9a, tel. 8-75-39.

Stearyna:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa Mazowiecka 7, tel. 584-30.

Żelazokrzem 45% i 75%:
Zakłady „ELEKTRO", Łaziska Górne, G. Śląsk.

Członkowie Związku Przemysłu Chemicznego otrzymują „Wiadomości Przemysłu Chemicznego" bezpłatnie.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Czackiego 1, telefon 510-14

Wydawca: w imieniu Związku Przem. Chemicznego Rzplitej Polskiej—Dyrektor Związku Inż. EDMUND TREPKA

Redaktor: Inż. TADEUSZ ZAMOYSKI Druk L. Bogusławskiego i S-ki, Świętokrzyska 11